

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

27 lutego 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Agnieszka Góra-Błaszczkowska (przewodniczący)

SSN Beata Janiszewska

SSN Dariusz Pawłyszczko (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 27 lutego 2025 r. w Warszawie

skargi kasacyjnej syndyka masy upadłości B. S.A. w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 10 lutego 2022 r., VI ACa 936/20,
wydanego w sprawie z powództwa M.C.

przeciwko syndykowi masy upadłości B. S.A. w W.

o ustalenie i zapłatę,

1. oddala skargę kasacyjną;

**2. zasądza od syndyka masy upadłości B. S.A. w W. na rzecz
M.C.5400 (pięć tysięcy czterysta) zł kosztów postępowania
kasacyjnego.**

Beata Janiszewska

Agnieszka Góra-Błaszczkowska

Dariusz Pawłyszczko

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 17 września 2020 r., XXV C 1396/18, Sąd Okręgowy w Warszawie ustalił nieważność postanowień dotyczących indeksacji, zawartych w umowie kredytu indeksowanego oraz w aneksie do tej umowy, zasądził od pozwanego banku na rzecz powodowego kredytobiorcy 84 695,01 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 7 lipca 2018 r. (tj. wniesienia pozwu) tytułem zwrotu świadczenia nienależnego oraz oddalił powództwo w pozostałej części.

Wyrokiem zaskarżonym skargą kasacyjną Sąd Apelacyjny w Warszawie, na skutek apelacji obydwu stron, zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji w ten sposób, że ustalił nieważność umowy kredytu w całości i zasądził od banku na rzecz kredytobiorcy 196 954,70 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 7 lipca 2018 r. tytułem zwrotu świadczenia nienależnego zastrzegając na rzecz banku prawo zatrzymania tej należności do czasu zaoferowania przez kredytobiorcę zwrotu świadczenia nienależnie wypłaconego przez bank w wysokości 270 000 zł oraz oddalił obie apelacje w pozostałym zakresie.

Sąd odwoławczy uznał za niedozwolone postanowienia umowy kredytu odsyłające do tabel kursowych banku oraz wszystkie „postanowienia, które do umowy w ogólności wprowadzają mechanizm walutowości”.

Pozwany bank zaskarżył wyrok Sądu drugiej instancji w części zmieniającej wyrok Sądu Okręgowego i oddalającej apelację banku zarzucając naruszenie przepisów postępowania, tj.

1. art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG w zw. z art. 58 § 1 k.c. przez rozstrzygnięcie o skutkach abuzywności na podstawie przepisów materialnych z dnia zawarcia umowy, zamiast uwzględnić art. 358 § 2 k.c. w brzmieniu z dnia zamknięcia rozprawy (po nowelizacji z 24 stycznia 2009 r.), co pozwoliłoby utrzymać umowę;

oraz prawa materialnego, tj.:

2) art. 189 k.p.c. przez przyjęcie interesu prawnego powódki w ustaleniu nieważności umowy, mimo że spór rozstrzyga roszczenie o zapłatę;

3) art. 385¹ § 1 i § 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG przez uznanie klauzul za abuzywne, a umowy za nieważną mimo usunięcia abuzywnych klauzul aneksem z 20 stycznia 2011 r.;

4) art. 385¹ § 1 w zw. z § 3 i § 4 k.c. przez stwierdzenie braku indywidualnego uzgodnienia klauzul mimo rzeczywistego wpływu powódki na ich treść;

5) art. 385¹ § 1 i § 3 k.c. przez uznanie klauzul za abuzywne, mimo braku sprzeczności z dobrymi obyczajami i rażącego naruszenia interesów powódki;

6) art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG przez stwierdzenie nieważności umowy bez poinformowania powódki o skutkach w sytuacji, gdy było to obiektywnie niekorzystne dla powódki;

7) art. 385¹ § 1 i § 2 k.c. w zw. z art. 385² k.c. przez pominięcie indywidualnych okoliczności przy ocenie abuzywności, w szczególności wiedzy i doświadczenia kredytobiorcy oraz świadomości w zakresie możliwych ryzyk;

8) art. 58 § 3 i art. 385¹ § 2 k.c. przez uznanie całej umowy za nieważną mimo możliwości jej utrzymania po eliminacji klauzul abuzywnych;

oraz z daleko posuniętej ostrożności procesowej, na wypadek uznania umowy kredytu za nieważną w całości:

9) art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 7 ust. 1 i art. 8b ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG oraz art. 353¹ k.c. w zw. z art. 2, 31 ust. 3 i art. 32 ust. 1 Konstytucji RP przez stwierdzenie nieważności umowy wbrew zasadom proporcjonalności, równości i pewności prawa;

10) art. 358 § 2 w zw. z art. 385¹ § 2 k.c. przez niezastosowanie kursu średniego NBP jako przepisu dyspozytywnego;

11) art. 41 Prawa wekslowego przez niezastosowanie analogii do kursu średniego NBP;

12) art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 24 ust. 3 ustawy o NBP przez niezastosowanie kursu średniego NBP;

13) art. 405 i 410 § 2 k.c. i ewentualnie art. 409 k.c. przez uznanie banku za wzbogaconego kosztem kredytobiorcy oraz nieuwzględnienia zużycia spłat kredytu na pokrycie kosztów pozyskania środków na wypłacony kredyt;

14) art. 65 § 1 i § 2 w zw. z art. 56 k.c. przez oparcie się na dosłownym brzmieniu umowy, bez uwzględnienia zgodnego zamiaru stron i celu umowy, a w konsekwencji nieprawidłowe ustalenie, że umowa przewidywała możliwość

dowolnego ustalania kursów na potrzeby wyliczenia wysokości rat kredytowych przez pozwany bank;

15) art. 65 § 1 i § 2 w zw. z art. 354 § 1 k.c. przez uznanie nieważności umowy, mimo możliwości jej wykonania po usunięciu klauzul – w oparciu o rynkowy kurs franka szwajcarskiego (CHF);

16) art. 56 k.c. przez niezastosowanie zasad współżycia społecznego i zwyczajów do wykonywania umowy według rynkowych kursów CHF;

17) art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 3 Prawa bankowego w zw. z art. 4 ustawy antyspreadowej przez uznanie nieważności umowy mimo dopuszczenia przez ustawę antyspreadową możliwości spłacania kredytu w złotych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na wstępie Sąd Najwyższy rozważył dopuszczalność postępowania kasacyjnego w przypadku ogłoszenia upadłości strony pozwanej po wniesieniu skargi kasacyjnej. Postępowanie dotyczące masy upadłości podlega zawieszeniu (art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c.), a następnie podjęciu z udziałem syndyka w miejsce upadłego (art. 180 § 1 pkt 5 lit. b k.p.c.), co nastąpiło postanowieniem z 21 stycznia 2025 r., II CSKP 56/23. Jednak nie podlega podjęciu postępowanie o wierzytelność podlegającą zgłoszeniu do masy upadłości (art. 145 ust. 1 pr.upadł.), taką jak dochodzona w niniejszej sprawie obok żądania ustalenia.

Art. 145 ust. 1 pr.upadł. dotyczy postępowania do chwili wydania prawomocnego wyroku, czyli nie dotyczy postępowania kasacyjnego. Orzeczenie w przedmiocie wierzytelności przysługującej od upadłego, prawomocne przed ogłoszeniem upadłości, wiąże organy postępowania upadłościowego przy ustalaniu listy wierzytelności (art. 365 k.p.c.) i zawieszenie postępowania kasacyjnego pozbawiłoby skarżącą stronę prawa do rozpoznania wniesionej skutecznie skargi kasacyjnej. Przy tym wynikiem rozpoznania skargi kasacyjnej może być tylko oddalenie skargi lub uchylenie wyroku sadu drugiej instancji. SN nie może orzec co do istoty sprawy, tj. rozpoznać apelacji, ponieważ do wyczerpania postępowania o ustalenie listy wierzytelności nie można orzekać o wierzytelności podlegającej zgłoszeniu (art. 145 ust. 1 pr.upadł.).

Natomiast w zakresie oceny zarzutów skargi kasacyjnej Sąd Najwyższy uznał:

Ad 1. Zarzut naruszenia art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG w zw. z art. 58 § 1 k.c.

Art. 316 k.p.c. nakazuje uwzględnienie wszystkich ustalonych faktów mających miejsce do zamknięcia rozprawy oraz stanu prawnego z tego dnia. Jednak stan prawny z dnia zamknięcia rozprawy obejmuje też normy intertemporalne, a one często nakazują ocenę prawną umowy według stanu prawnego z dnia jej zawarcia. Sąd odwoławczy nie przeoczył nowelizacji art. 358 § 2 k.c. po zawarciu umowy, lecz uznał, że przepis ten nie stosuje się. Sąd nie naruszył art. 316 § 1 k.p.c., a co najwyżej naruszył przepisy określające zakres czasowy umów poddanych nowemu brzmieniu art. 358 § 2 k.c.

Ponadto zarzut jest sprzeczny z uchwałą SN z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, która wyklucza zastąpienie abuzywnych klauzul innymi sposobami określenia kursu na podstawie przepisów późniejszych. Oceny abuzywności dokonuje się na moment zawarcia umowy (art. 385² k.c.), a nie zamknięcia rozprawy.

Ad 2. Zarzut naruszenia art. 189 k.p.c.

Pozwany kwestionuje interes prawny powódki, wskazując, że spór rozstrzyga roszczenie o zapłatę. Umowa była w trakcie wykonywania w chwili wniesienia pozwu, a ustalenie nieważności usuwa niepewność prawną co do dalszych obowiązków stron, co stanowi interes prawny (por. wyrok SN z 11 grudnia 2019 r., II CSK 495/18). Zarzut nie jest zasadny.

Ad 3. Zarzut naruszenia art. 385¹ § 1 i § 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG

Pozwany podnosi, że aneks z 20 stycznia 2011 r., wprowadzający splatę po kursie sprzedaży NBP, usunął abuzywność klauzul. Ocena abuzywności dotyczy stanu na moment zawarcia umowy (art. 385² k.c.), a późniejszy aneks nie sanuje pierwotnej nieuczciwości (por. wyrok SN z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17), chyba że z treści aneksu wynika, że miał on charakter ugody co do sporu o ważność umowy. W przypadku ugody postanowienia nią objęte stają się postanowieniami indywidualnie uzgodnionymi, a tym samym wyłączonymi z oceny na podstawie art. 385¹ § 1 k.c. Zarzut jest niezasadny.

Ad 4. Zarzuty naruszenia art. 385¹ § 1 w zw. z § 3 i § 4 k.c.

Pozwany twierdzi, że klauzule były indywidualnie uzgodnione i nie naruszały interesów powódki. Ciężar dowodu spoczywa na pozwanym (art. 385¹ § 4 k.c.), który nie wykazał negocjacji treści klauzul. – wybór rodzaju kredytu nie oznacza indywidualnego uzgodnienia.

Ad 5. Zarzut naruszenia art. 385¹ § 1 i § 3 k.c.

Art. 69 ust. 3 pr.bank. przewiduje umowę kredytu indeksowanego, a istotą tej umowy jest obciążenie wyłącznie kredytobiorcy ryzykiem zmiany kursu. Więc nie można uznać wprowadzenia do umowy mechanizmu indeksacji za niedozwolony.

Jednak stosowane przy indeksacji kursy walut obcych, ogłaszane przez banki na podstawie art. 111 ust. 1 pkt 4 pr.bank., wiążą klientów banku przy dokonywaniu z bankiem czynności w okresie od ogłoszenia kursu do ogłoszenia nowego kursu. Istotne jest jednak to, że nie można umową związać konsumenta kursami, które dopiero zostaną ogłoszone, a orzecznictwo jednolicie uznaje takie związanie przyszłym kursem za niedozwolone w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. W tym zakresie zarzut kasacyjny jest niezasadny.

Ad 6-12 i 14-16. Zarzuty zmierzające do wykazania ważności umowy nawet w przypadku abuzywności odesłania do tabel kursowych banku.

Uznanie za niedozwolone postanowień odsyłających do tabel pozwanego banku jako źródła kursów CHF do indeksacji przesądza o nieważności umowy kredytu. Uchwałą pełnego składu Izby Cywilnej SN z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, do rangi zasady prawnej podniesiono tezy:

1) w razie uznania, iż postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów;

2) w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie.

Powyższe tezy, wiążąc w niniejszej sprawie (art. 88 u.s.n.), uniemożliwiają uznanie umowy za ważną w jakimkolwiek zakresie.

Ad 13. Zarzut naruszenia art. 405 i 410 § 2 k.c. i ewentualnie art. 409 k.c.

Na podstawie art. 405 i 410 k.c. strona umowy, która spełniła świadczenie w wykonaniu nieważnej umowy, może żądać zwrotu tego świadczenia, a art. 409 k.c. nie stosuje się. Wyczerpujący katalog wyłączenia prawa do zwrotu świadczenia określa art. 411 k.c. Zarzut jest niezasadny.

Ad 17. Zarzut naruszenia art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 3 Prawa bankowego w zw. z art. 4 ustawy antyspreadowej

Ustawa przyznająca kredytobiorcom spłacającym kredyty indeksowane prawo do spłaty w złotych (ustawa antyspreadowa) nie sanowała umów nieważnych, zawartych przed wejściem tej ustawy w życie (jest to utrwalona linia orzecznicza).

Mimo błędnej tezy o abuzywności samej indeksacji zaskarżony wyrok odpowiada prawu, co uzasadnia oddalenie skargi kasacyjnej na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

O kosztach orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c., zasądzając 5400 zł zgodnie z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia w sprawie opłat za czynności adwokackie.

Beata Janiszewska Agnieszka Góra-Błaszczkowska Dariusz Pawłyszcz

[SOP]

[a.ł]